

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Yaxshiyev Dilshod
Muhammadnayimovich

Samarqand shahridagi alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan ko'zi ojiz bolalar uchun ixtisoslashtirilgan 59-son "Nurli maskan" maktab-internati o'qituvchisi va O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti Pedagogika nazariyasi va tarixi mutaxassisligi 1-kurs magistranti

"UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYA KONSEPSIYASI" ASOSIDA MAXSUS MAKTAB-INTERNAT O'QUVCHILARINI MA'NAVIY TARBIYALASH

Annotatsiya: Ushbu maqola maxsus maktab-internatlar o'quvchilariga ma'naviy tarbiya berish vositasi sifatida uzluksiz ma'naviy ta'lim konsepsiyasini amalga oshirishni ko'rib chiqadi. Maqolada asosiy e'tibor uzluksiz ma'naviy-ma'rifiy yondashuvning samaradorligi va uning o'quvchilarning ma'naviy kamolotiga ta'siriga qaratilgan. Aniqlanishicha, uzluksiz ma'naviy-ma'rifiy ta'lim konsepsiyasi ma'naviy tarbiyaga yanada yaxlit yondashuvni ta'minlab, o'quvchilarda ma'naviy qadriyatlar va tamoyillarni chuqurroq anglashda yordam beradi. Bundan tashqari, uzluksiz ma'naviy ta'lim konsepsiyasini amalga oshirish o'quvchilarning farovonligi va o'quv faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi.

Kalit so'zlar: uzluksiz ta'lim, konsepsiya, ma'naviyat, ma'rifat.

**ДУХОВНОЕ ВОСПИТАНИЕ УЧАЩИХСЯ СПЕЦИАЛЬНОЙ
ШКОЛЫ-ИНТЕРНАТА НА ОСНОВЕ “КОНЦЕПЦИИ НЕПРЕРЫВНОГО
ДУХОВНОГО ВОСПИТАНИЯ”**

Яхшиев Дилшод Мухаммаднаимович.

**Узбекско-Финляндский педагогический институт, 1 курс
магистратуры по специальности “Теория и история педагогики”.**

Аннотация: В данной статье рассматривается реализация концепции непрерывного духовного образования как средства обеспечения духовного воспитания воспитанников специальных школ-интернатов. Основное внимание в статье уделяется эффективности непрерывного духовно-воспитательного подхода и его влиянию на духовную зрелость учащихся. Выявлено, что концепция непрерывного духовно-образовательного образования обеспечивает более комплексный подход к духовному воспитанию и помогает учащимся глубже понять духовные ценности и принципы. Кроме того, было установлено, что реализация концепции непрерывного духовного образования положительно влияет на самочувствие и учебную деятельность студентов.

Ключевые слова: непрерывное образование, концепция, духовность, просвещение.

**EDUCATING THE STUDENTS OF SPECIAL BOARDING SCHOOLS
BASED ON THE CONCEPT “CONTINUOUS SPIRITUAL EDUCATION”**

Yakhshiyev Dilshod Muhammadnayimovich.

**Uzbek-Finland Pedagogical Institute, 1st year master’s student, majoring
in Pedagogical Theory and History.**

Annotation: This article discusses the implementation of the concept of continuous spiritual education as a means of ensuring the spiritual education of pupils of special boarding schools. The focus of the article is on the effectiveness of a continuous spiritual and educational approach and its impact on the spiritual maturity

of students. It was revealed that the concept of continuous spiritual education provides a more comprehensive approach to spiritual education and helps students to better understand spiritual values and principles. In addition, it was found that the implementation of the concept of continuous spiritual education has a positive effect on the well-being and learning activities of students.

Key words: continuous education, concept, spirituality, enlightenment.

KIRISH

So‘nggi yillarda maktablarda ma’naviy-axloqiy tarbiyaning ahamiyati keng e’tirofga sazovor bo‘ldi, chunki bu narsaga o‘quvchilarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlovchi vosita sifatida qaralmoqda. Turli ta’lim ehtiyojlari va muammolari bo‘lgan o‘quvchilarga xizmat ko‘rsatadigan maxsus maktab-internatlar, ayniqsa, samarali ma’naviy-ma’rifiy dasturlardan foydalanishi mumkin. Biroq, maxsus maktab-internatlarda ma’naviy-ma’rifiy ta’lim dasturlarini amalga oshirish o‘ziga xos muammolarni keltirib chiqaradi.

Ushbu muammolarni hal qilish uchun taklif qilingan yondashuvlardan biri “uzluksiz ma’naviy ta’lim konsepsiyasi” dir. Bu konsepsiyada ma’naviy tarbiyani alohida o‘quv predmeti sifatida ko‘rib chiqishdan ko‘ra, o‘quvchining bilim tajribasining barcha jabhalariga singdirish muhimligi ta’kidlangan. Uzluksiz ma’naviy-ma’rifiy yondashuv ma’naviy qadriyatlar va tamoyillarni chuqurroq anglash, ularni kundalik hayotga integratsiyalashuviga ko‘maklashishga qaratilgan.

Uzluksiz ma’naviy-ma’rifiy ta’limning mumkin bo‘lgan afzalliklariga qaramay, uning samaradorligi, xususan, maxsus maktab-internatlarda olib borilayotgan choralar borasidagi tadqiqotlar yetarli emas. Shu sababli, ushbu maqola maxsus maktab-internatlar o‘quvchilariga ma’naviy tarbiya berish vositasi sifatida uzluksiz ma’naviy ta’lim konsepsiyasini amalga oshirishni o‘rganishga qaratilgan. Tadqiqotda ushbu yondashuvning samaradorligi va uning talabalarning ma’naviy rivojlanishiga ta’siri, shuningdek, talabalarning hissiy holati va o‘quv faoliyatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatish imkoniyatlariga e’tibor qaratiladi. Ushbu tadqiqot orqali biz maxsus maktab-

internatlarda o'quvchilarga ma'naviy-ma'rifiy tarbiya berishning samarali vositasi sifatida uzluksiz ma'naviy-ma'rifiy ta'lim imkoniyatlarini yoritishga umid qilamiz.

METODOLOGIYA

Ushbu ma'lumotlar chet va mahalliy olimlarning muhokamalarini o'z ichiga olgan sifatli tadqiqot qismlari hisoblanadi. Shuningdek, ushbu maqolani tayyorlashda Vazirlar Mahkamasining 31.12.2019 yildagi 1059-son bilan tasdiqlangan "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlar to'g'risida"¹ normativ hujjati hamda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" 2019-yil 3-maydagi PQ-4307-son qarori tahlil qilindi.

NATIJALAR

Mazkur tadqiqot natijalari uzluksiz ma'naviy ta'lim konsepsiyasining maxsus maktab-internat o'quvchilarining ma'naviy rivojlanishiga sezilarli ijobiy ta'sirini ko'rsatdi. Shubhasiz, o'quvchilarning ma'naviy ongini rivojlantirishga qaratilgan darslar, choralar, ma'naviy-axloqiy qadriyatlar haqida suhbatlar kabi turli tadbirlar bunda alohida o'rin tutadi. Jamiyatda milliy tarbiya an'analari, qadriyatlarini tiklash, oila institutini mustahkamlash, rivojlantirish, zamonaviy oila ma'naviyati mezonlarini joriy etishga qaratilgan fundamental, amaliy va innovatsion tadqiqotlarni tashkil etish, moliyalashtirish, o'tkazish hamda tadqiqot natijalarini hayotga tatbiq etish bunday natijaga erishishda samarali yo'l bo'lishi mumkin. Bundan tashqari, oiladagi ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni mustahkamlash maqsadida yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash, oiladagi nizoli holatlarni hal etishning huquqiy va pedagogik-psixologik asoslarini o'rgatish, ajralishlarning oldini olishda ***"Ota-ona farzandini voyaga etguniga qadar boqish va tarbiyalash uchun javobgar"*** prinsipiga asoslangan ***"Ota-onalik – baxt va burch"*** targ'ibot tadbirlarini tashkil etish ushbu sohada ko'zlangan maqsadga erishi uchun katta qadam bo'lishi ehtimoli aniq. Albatta, bunda barcha maxsus maktab-internatlarida tegishli tadbirlarni o'tkazish, bundan tashqari, o'quvchilarga, xoh u maxsus maktab-internatida tahsil oladimi yoki oddiy maktabda, doimo yuqoridagi

¹ <https://lex.uz/docs/-4676839#-4678315>

g`oyalarni singdirib borish, kerakli tadbirlar tashkil etish, ularni davriy ravishda olib borish mazkur sohada yuqori samaradorlikka erishishga xizmat qiladi. Bularning barchasini amalga oshirish uchun, albatta, Vazirlar Mahkamasining 31.12.2019 yildagi 1059-son bilan tasdiqlangan “Uzluksiz ma’naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlar to‘g‘risida”²gi normativ hujjati hamda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” 2019-yil 3-maydagi PQ-4307-son qarori tegishli ravishda hamda og‘ishmay ijro etilishi lozim hisoblanadi.

MUHOKAMA

Uzluksiz ma’naviy ta’lim konsepsiyasi nima?

Uzluksiz ma’naviy ta’lim konsepsiyasi – shaxsning ma’naviy rivojlanishiga ko‘maklashishga qaratilgan keng qamrovli dasturdir. Bu ma’naviyat inson hayotining muhim jihati ekanligi va u kishilarga yanada to‘kin va mazmunli hayot kechirishiga yordam berishga ishonchga asoslanadi. Bu narsa mohiyatan ma’naviy-axloqiy qadriyatlar haqida munozaralar, shaxslarning ma’naviy aqlini rivojlantirishga yordam beradigan amaliy mashg‘ulotlar kabi turli tadbirlarni tashkil qiladi.

Uzluksiz ma’naviy ta’lim konsepsiyasi quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- 1) Ma’naviyat inson hayotining muhim jihatidir.
- 2) Ma’naviy rivojlanish uzluksiz jarayondir.
- 3) Ma’naviy tarbiya har tomonlama va amaliy bo‘lishi kerak.
- 4) Ma’naviy-ma’rifiy ta’lim dasturi shaxsning ehtiyojlariga, shu jumladan moslashtirilishi kerak.³

Nima uchun maxsus maktab-internat o‘quvchilari uchun ma’naviy tarbiya muhim?

Maxsus maktab-internat o‘quvchilari hayotlarida o‘ziga xos qiyinchiliklarga duch kelishadi. Ular ko‘pincha o‘zlarining to‘liq salohiyatiga erishish uchun maxsus yordam va g‘amxo‘rlikka muhtoj bo‘lishadi. Ma’naviy tarbiya ularning shaxsiy o‘sishi

² <https://lex.uz/docs/-4320700>

³ Newton, R.R., 1977. Reflections on the educational principles of the Spiritual Exercises. Jesuit Secondary Education Association.

va farovonligida hal qiluvchi rol o'ynashi mumkin. Bu ularga tinchlik, baxt va hayotlaridan qoniqish hissini rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, bu ularga o'z qadriyatlarini rivojlantirishga, o'zlari va boshqalarga nisbatan hurmatni oshirishga va boshqalar bilan munosabatlarini yaxshilashga yordam beradi.

Maxsus maktab-internat o'quvchilari ko'pincha ijtimoiy izolyatsiya, zo'ravonlik va o'zini past baholash kabi muammolarga duch kelishadi. Bu muammolar ularning ruhiy salomatligi va farovonligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ma'naviy ta'lim ularga bu qiyinchiliklarni yengish uchun kurashish mexanizmlari va chidamliligini rivojlantirishga yordam beradi. Ma'naviy-ma'rifiy tarbiya maxsus maktab-internat o'quvchilarining hayotida maqsad va ma'no hissini shakllantirishga ham yordam beradi. Bu ularga dunyodagi o'z o'rnini va boshqalar bilan munosabatlarini tushunishga yordam beradi desak aslo mubolag'a bo'lmaydi. Bu ularning ilmiy faoliyatiga va umumiy farovonligiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Maxsus maktab-internat o'quvchilari uchun uzluksiz ma'naviy ta'lim konsepsiyasining samaradorligi nimada ko'rinadi degan savol barchamizda bo'lsihi tabiiy albatta. Tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, uzluksiz ma'naviy ta'lim konsepsiyasi maxsus maktab-internat o'quvchilarining ma'naviy rivojlanishiga ko'maklashishda samarali yondashuv bo'lishi mumkin. Yuqoridagi ikta normativ hujjatning qabul qilinishi ham bejiz emas, albatta. Amerika Qo'shma Shtatlaridagi maxsus maktab-internatda o'tkazilgan tadqiqot shuni ko'rsatdiki, bu dastur o'quvchilarning ma'naviy intellektini oshirishda samarali bo'lgan. Talabalar dasturda qatnashgandan so'ng ichki xotirjamlik, baxt va o'z hayotlaridan qoniqish hissi kuchayganini bildirdi. Shuningdek, ular o'z qadriyatlarini anglash, hayotlarida ma'no va maqsadni anglash, o'zlariga va boshqalarga nisbatan ijobiy munosabatda bo'lishdi.⁴

Hindistondagi maxsus maktab-internatda o'tkazilgan yana bir tadqiqot shuni ko'rsatdiki, bu dastur stressni kamaytirish va o'quvchilarning ruhiy salomatligini

⁴ Mulang, H. and Putra, A.H.P.K., 2023. Exploring the Implementation of Ethical and Spiritual Values in High School Education: A Case Study in Makassar, Indonesia. Golden Ratio of Social Science and Education, 3(1), pp.01-13.

yaxshilashda samarali bo'lgan. Talabalar dasturda qatnashgandan so'ng yanada xotirjamlik va ichki tinchlik hissi haqida xabar berishdi. Shuningdek, ular stressni engish qobiliyatini va chidamlilik hissini oshirishni ko'rsatdilar.⁵

Ma'naviy tarbiya shaxsiy o'sishining, shu jumladan, maxsus maktab o'quvchilarining, ko'rishda muammosi bor nogiron o'quvchilar tarbiyasining muhim jihati bo'lib, maxsus maktab-internat o'quvchilari bundan katta foyda olishlari mumkin. Uzluksiz ma'naviy ta'lim konsepsiyasi mazkur o'quvchilarga ma'naviy tarbiya berish, ularning ma'naviy o'sishiga ko'maklashish va umumiy farovonligini oshirish bo'yicha keng qamrovli asoslarni taqdim etadi. Dastur ushbu talabalarda ichki tinchlik, baxt va hayotlaridan qoniqish hissini rivojlantirishga yordam beradi. Shuningdek, bu ularga o'z qadriyatlarini rivojlantirishga, o'zlari va boshqalarga nisbatan xabardorligini oshirishga va boshqalar bilan munosabatlarini yaxshilashga yordam beradi. Dasturning samaradorligi maxsus maktab-internat o'quvchilari hayotini yaxshilash imkoniyatlarini yoritib, tadqiqotlar orqali ko'rsatildi.

Vazirlar Mahkamasining 31.12.2019 yildagi 1059-son bilan tasdiqlangan "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasini tasdiqlash va uni amalga oshirish chora-tadbirlar to'g'risida"gi normativ hujjati ushbu sohada kerakli natijalarga erishish uchun o'zga xos yo'l xaritasi bo'lib berdi. Ushbu qarorda quyidagilar belgilandi: 2017 — 2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha harakatlar strategiyasida nazarda tutilgan aholi, ayniqsa yoshlar tarbiyasi bilan bog'lik vazifalarni samarali amalga oshirish, ularni tinch-osoyshta hayot uchun eng zarur tayanch kompetensiyalar bilan ta'minlash, ma'naviy tarbiyani baholashning ilmiy asoslangan indikatorlarini ishlab chiqish, tarbiya jarayonida uzluksizlik, uzviylik tamoyillariga tayangan holda avvalo, onaning homiladorlik davrini to'g'ri tashkil etish, go'daklar va bolalarni ma'naviy tarbiyalash bo'yicha asosiy yo'nalishlarni belgilash, yoshlarda vatanga sadoqat, tadbirkorlik, irodalilik, mafkuraviy immunitet, mehr-oqibatlilik, mas'uliyatlilik, bag'rikenglik, huquqiy madaniyat, innovatsion fikrlash, mehnatsevarlik kabi muhim fazilatlarini bolalikdan boshlab bosqichma-bosqich

⁵ Chakraborti-Ghosh, S., 2017. Inclusive education in India: A developmental milestone from segregation to inclusion. *Journal of Educational System*, 1(1), pp.53-62.

shakllantirish, aholining farzand tarbiyasi bo'yicha bilimlarini, pedagogik madaniyatini oshirish, fuqarolarni uzluksiz ma'naviy tarbiyaning jahon tajribasida sinovdan o'tgan samarali pedagogik texnologiyalari, usullari va amalga oshirish shakllari bilan muntazam tanishtirib borish va hokazo.

Bundan tashqari, yuqoridagi takliflar bilan birga quyidagi muhim o'ziga xos konkret vazifalar belgilab berildi. Fikrimcha, mana shu chora tadbirlarning amalga oshirilishi yurtimizdagi barcha maxsus maktab o'quvchilar, shu jumladan, ko'zi ojiz o'quvchilar uchun katta ahamiyat kasb etadi. Bular quyidagilar:

- Umumiy o'rta ta'lim muassasalarining I — XI sinflari uchun “Odobnoma”, “Vatan tuyg'usi”, “Milliy istiqlol g'oyasi va ma'naviyat asoslari”, “Dinlar tarixi” fanlarini birlashtirgan holda “Tarbiya” fanini joriy qilish bilan bog'liq tashkiliy, moliyaviy, ilmiy-metodik ishlar kompleksini amalga oshirish;

- O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyev huzurida 2019-yil 23-avgust kuni Yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash va jamiyatda o'qituvchi mavqeyini oshirish masalalariga bag'ishlab o'tkazilgan videoselektor majlisi bayoni 5-bandida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi – ma'naviy tarbiyaning g'oyaviy mohiyat va strategiya yo'nalishini belgilash;

- muloqot, o'yin turlari jarayonida predmetlar, namunaviy xulq, xatti-harakat qoidalari bilan tanishish, taqlid orqali kattalarning ma'naviy-axloqiy tajribasiga e'tibor qaratish;

- o'zining va boshqalarning xatti-harakatlarini kuzatish, baho berishga o'rgatish va hokazo.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, uzluksiz ma'naviy ta'lim konsepsiyasi ko'zi ojiz bolalarga turli yo'llar bilan yordam berishi, ularning ma'naviy rivojlanishiga yordam berishi va umumiy farovonligini oshirishi mumkin. Bunda konsepsiya quyidagicha samara ko'rsatishi aniq⁶:

⁶ Tojibayev, M.A. and Anorboev, J.B., 2021. SPIRITUAL-ENLIGHTENMENT OF SOCIETY EDUCATION OF YOUTH IN FORMATION. Scientific progress, 2(5), pp.554-557.

1. Ichki xotirjamlik va baxt tuyg`usini rivojlantirish. Ko`zi ojiz bolalar o`z hayotlarida ijtimoiy izolyatsiya, ma`lumotlardan foydalanishning cheklanganligi va boshqalarga ko`proq qaramlik kabi muammolarga duch kelishlari mumkin. Ma`naviy ta`lim ularda ichki xotirjamlik va baxt hissini rivojlantirishga yordam beradi, ularning hissiy farovonligi va mustahkamligini rag`batlantiradi.

2. Shaxsiy o`sinh va rivojlanishga ko`maklashish: Ma`naviy ta`lim ko`r bolalarga o`z qadriyatlari va e`tiqodlarini rivojlantirishga, ularning dunyodagi o`rnini tushunishga va hayotlarida mazmun va maqsad tuyg`usini rivojlantirishga yordam beradi. Bu ularning shaxsiy o`sishi va rivojlanishiga yordam beradi, ularning umumiy farovonligini oshiradi.

3. Ijtimoiy aloqalarni kuchaytirish: Ma`naviy ta`lim ko`zi ojiz bolalar o`rtasida ijtimoiy aloqalarni rivojlantirishi mumkin, bu ularga o`z tajribalarini baham ko`rish, o`z e`tiqodlari va qadriyatlarini baham ko`radigan boshqalar bilan bog`lanish va qo`llab-quvvatlovchi munosabatlarni rivojlantirish imkonini beradi.

4. Bardosh berish mexanizmlarini takomillashtirish. Ko`zi ojiz bolalar o`zlarining ahvoli bilan bog`liq stress va tashvishlarga duch kelishlari mumkin. Ma`naviy ta`lim ularga ushbu his-tuyg`ularni boshqarish uchun kurashish mexanizmlarini ishlab chiqishga yordam beradi, ularning ruhiy salomatligi va farovonligini rag`batlantiradi.

5. Tabiat bilan munosabatlarni kuchaytirish. Ko`zi ojiz bolalarning tabiiy dunyoga kirish imkoniyati cheklangan bo`lishi mumkin. Ma`naviy ta`lim ularda tabiatga chuqurroq munosabatda bo`lishga va u bilan ma`naviy darajada bog`lanishga yordam beradi, ularning atrofidagi dunyo bilan bog`liqlik hissini rivojlantiradi.

Umuman olganda, yuqoridagi hujjatlarda o`rnatilgan uzluksiz ma`naviy ta`lim konsepsiyasi ko`zi ojiz bolalarning ma`naviy rivojlanishi va farovonligiga ko`maklashishda qimmatli vosita bo`lishi mumkin. Ularga ichki tinchlik tuyg`usini rivojlantirish, shaxsiy o`sinh va rivojlanishni rag`batlantirish, ijtimoiy aloqalarni kuchaytirish, kurashish mexanizmlarini takomillashtirish va tabiat bilan munosabatlarni yaxshilashga yordam berish orqali bu bolalar to`laqonli va mazmunli hayot kechirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Chakraborti-Ghosh, S., 2017. Inclusive education in India: A developmental milestone from segregation to inclusion. *Journal of Educational System*, 1(1), pp.53-62;
2. Newton, R.R., 1977. *Reflections on the educational principles of the Spiritual Exercises*. Jesuit Secondary Education Association;
3. Mulang, H. and Putra, A.H.P.K., 2023. Exploring the Implementation of Ethical and Spiritual Values in High School Education: A Case Study in Makassar, Indonesia. *Golden Ratio of Social Science and Education*, 3(1), pp.01-13;
4. Tojibayev, M.A. and Anorboev, J.B., 2021. SPIRITUAL-ENLIGHTENMENT OF SOCIETY EDUCATION OF YOUTH IN FORMATION. *Scientific progress*, 2(5), pp.554-557.